

Starší česká literatura, PdF MU, jaro 2024

Rozvrh kurzu

Starší česká literatura nás bude zajímat především ve svém společenském, filozofickém, historickém, respektive v obecně kulturním kontextu.

Zaměření

Kurz formou vybraných kapitol pojednává o nejdůležitějších dílech a osobnostech nejstarší české literatury. Základní epochy (v rozpětí 9. až 18. století) jsou stručně charakterizovány, naznačena jsou jejich žánrová a stylová specifika. Studenti budou seznámeni se základní odbornou literaturou, umožňující doplnění a prohloubení předchozího výkladu.

Rozvrh hodin:

1. Úvod
2. Metodologie studia starší české literatury
3. Literatura raného středověku (9. – 13. století):
 - a. Staroslověnské (církevněslovanské) písemnictví (nejstarší slovanská literatura, Konstantin a Metoděj, literární odkaz Velké Moravy);
 - b. Latinská a slovanská tradice v přemyslovských Čechách (*Kristiánova legenda*; Sázavský klášter)
4. Latinská literatura 12. a 13. století (pojem středověku, latinská literatura v Čechách, Kosmas, Kosmovi pokračovatelé, latinská legendistika, zahraniční (německé, hebrejské) tradice a české písemnictví)
5. Literatura vrcholného středověku (14. století, zrození české literatury – okolo roku 1300, nejstarší epika: *Dalimilova kronika*, *Alexandreida*, veršované legendy, nejstarší lyrika, *Mastičkář*, *Tkadleček*)
6. Literatura husitská a protihusitská (Tomáš Štítný, J. Milíč, k. Waldhauser, J. Hus, P. Chelčický, *Jistebnický kancionál*, *Žaloba na husity* atd.)
7. Humanismus, renesance a reformace (od 70. let 15. stol. do 20. let 17. st.; latinské písemnictví, Václav Hájek, J. Blahoslav atd.)
8. Baroko a protireformace (od 20. let 17. stol. do 20. let 18. stol.; J. A. Komenský, legendistika, B. Balbín)

Podmínky ukončení kurzu

Způsob ukončení kurzu: zkouška – formou testu

Podmínkou získání zkoušky je odevzdání dvou esejí na zadané téma a úspěšné zvládnutí závěrečného testu.

Eseje: Mají podobu osobní reflexe těchto publikací nebo jejich vybraných částí:

Publikace	Rozsah eseje	Termín odevzdání do odevzdávacího
M. Nodl: <i>Středověk v nás</i> , Praha: Argo 2015.	3 normostrany = 5400 znaků	30. 4. 2024
E. Petrů: <i>Vzrušující skutečnost. Fakta a fantazie ve středověké a humanistické literatuře</i> , Ostrava: Profil 1984.	2 normostrany = 3 600 znaků	30. 4. 2024

Závěrečný test

Závěrečný test obsahuje otázky z tematických okruhů (viz níže). Test je bodovaný.

Známkování se řídí dle následující bodovací stupnice: A = 100–88; B=87–75; C=74–62; D=61–49; E=48–36; F=35–0 bodů.

Tematické okruhy

1. Staroslověnské (církevněslovanské) písemnictví (nejstarší období: do 10. století)
2. Konstantin a Metoděj
3. Staroslověnská a latinská tradice v přemyslovských Čechách (10. a 11. století)
4. Staroslověnské legendy o sv. Václavu a sv. Ludmile
5. *Hospodine, pomiluj ny*
6. *Kristiánova legenda*
7. Latinská literatura 12. a první pol. 13. století
8. Kosmas; *Kosmova kronika*
9. *Svatý Václave, vévodo české země*
10. Počátky laicizace a zčeštění literatury (od pol. 13. stol. do pol. 14. stol.)
11. *Dalimilova kronika*
12. *Alexandreida*
13. Literatura v době lucemburské (od pol. 14. stol. do poč. 15. stol.)
14. Dvě legendy z doby Karlovy (*Legenda o sv. Prokopu, Život svaté Kateřiny*)

15. Literatura v době husitské
16. Jan Hus
17. Petr Chelčický
18. Období raného humanismu
19. Viktorin Kornel ze Všehrd
20. Vrcholný a pozdní humanismus
21. Jednota bratrská; Jan Blahoslav
22. *Bible kralická*
23. Jan Amos Komenský
24. Katolické baroko; Bedřich Bridel, Bohuslav Balbín
25. Barokní kazatelství

Literatura

Povinná

- Nodl, Martin: *Středověk v nás*, Praha: Argo 2015.
- Petrů, Eduard: *Vzrušující skutečnost. Fakta a fantazie ve středověké a humanistické literatuře*, Ostrava: Profil 1984.
- Lehár, Jan – Stich, Alexandr: „Od počátků do raného obrození (9. století – 1. třetina 19. století)“, in: J. Lehár – A. Stich – J. Janáčková – J. Holý: *Česká literatura. Od počátků k dnešku*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2. vyd. (a další) 2004.

- **Kristiánova legenda** = „Kristiánova legenda. Život a umučení svatého Václava a jeho báby svaté Ludmily“, přel. J. Ludvíkovský, in: Jaroslav Kolár – Markéta Selucká (eds.): *Středověké legendy o českých světcích*, Brno: Host 2011, s. 83–132; **ukázka**: „Kristiánova legenda“, přel. J. Ludvíkovský, in: J. Lehár – A. Stich (eds.): *Čítanka české literatury 1. Od počátků do raného obrození (9. století – 1. třetina 19. století)*, Praha: Český spisovatel 1997, s. 43–51.
- **Kosmas: *Chronica Boemorum (Kronika česká)***; existuje více vydání; vhodné je zvl. *Kosmova kronika česká*, přel. K. Hrdina a M. Bláhová, Praha – Litomyšl: Paseka 2005; **ukázka**: Kosmas: „Kronika česká“, přel. K. Hrdina a M. Bláhová, in: J. Lehár – A. Stich (eds.): *Čítanka české literatury 1. Od počátků do raného obrození (9. století – 1. třetina 19. století)*, Praha: Český spisovatel 1997, s. 55–68.

- **Spor duše s tělem** = „Spor duše s tělem“, in: J. Lehár – A. Stich (eds.): *Čítanka české literatury 1. Od počátků do raného obrození (9. století – 1. třetina 19. století)*, Praha: Český spisovatel 1997, s. 155–162.
- **Podkoní a žák** = „Podkoní a žák“, in: J. Lehár – A. Stich (eds.): *Čítanka české literatury 1. Od počátků do raného obrození (9. století – 1. třetina 19. století)*, Praha: Český spisovatel 1997, s. 163–178.
- **Jan Hus: O církvi** = Jan Hus: *O církvi*, přel. F. M. Dobiáš a A. Molnár, Praha: Nakladatelství Československé akademie věd 1965; **ukázka**: „J. Hus: O Církvi“, in: J. Lehár – A. Stich (eds.): *Čítanka české literatury 1. Od počátků do raného obrození (9. století – 1. třetina 19. století)*, Praha: Český spisovatel 1997, s. 216–224.
- **Jan Blahoslav: Filipika proti misomusům** = „Filipika proti misomusům to jest COROLLARIUM additum anno 1567 die 15. Februarii“, in: Jan Blahoslav: *Čtyři menší spisy*, ed. Mirek Čejka, Brno: Host 2014, s. 121–136; **ukázka**: Jan Blahoslav: „Filipika proti misomusům“, in: J. Lehár – A. Stich (eds.): *Čítanka české literatury 1. Od počátků do raného obrození (9. století – 1. třetina 19. století)*, Praha: Český spisovatel 1997, s. 314–317.
- **Jan Amos Komenský: Labyrint světa a ráj srdce**, eds. J. Kolár, M. Selucká, Brno: Host 2014; příp. jiné vydání; **ukázka**: „Labyrint světa a ráj srdce“, in: J. Lehár – A. Stich (eds.): *Čítanka české literatury 1. Od počátků do raného obrození (9. století – 1. třetina 19. století)*, Praha: Český spisovatel 1997, s. 345–362.
- **Fridrich Briedel: Co Bůh? Člověk?** = Fridrich Briedel: „Co Bůh? Člověk?“, in: J. Lehár – A. Stich (eds.): *Čítanka české literatury 1. Od počátků do raného obrození (9. století – 1. třetina 19. století)*, Praha: Český spisovatel 1997, s. 387–405.
- **Bohuslav Balbín: Dissertatio apologetica...** (Rozprava na obranu jazyka českého) = https://cs.wikisource.org/wiki/Rozprava_na_obranu_jazyka_slovansk%C3%A9ho,_zvl%C3%A1%C5%A1t%C4%9B_pak_%C4%8Desk%C3%A9ho; https://books.google.cz/books?id=TtsGAAAAQAAJ&pg=PR1&hl=cs&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false
Výbor: *Z Balbínovy Obrany jazyka českého. Psáno v r. 1672–1673*, Brno: Typos 1939.

Antologie a čítanky

Lehár, J. – Stich, A. (eds.): *Česká literatura I. Od počátků do raného obrození (9. století – první třetina 19. století)*, Praha 1997; **novější verze čítanky**: J. Lehár – A. Stich (eds.): *Kniha textů. Česká literatura od počátků k dnešku. 1, Od počátků do raného obrození: 9. století - 1. třetina 19. století*. Praha 2000.

Výbor ze starší české literatury (školní vydání), Praha: ÚJČ AV ČR 2015.

<https://ujc.avcr.cz/sd/publikace/e/vybor-ze-starsi-ceske-literatury-skolni-vydani.html>

Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu, Praha: Nakladatelství ČSAV 1957.

Výbor z české literatury doby husitské, sv. 1, 2, Praha: Nakladatelství ČSAV 1963, 1964.

<https://edicee.ucl.cas.cz/antologie/vybor-z-ceske-literatury>

Lexikon

LEXIKON ČESKÉ LITERATURY, ved. red. Forst V., Praha 1985–2000.

<https://edicee.ucl.cas.cz/lexikon/lexikon>

Doporučená

Černý, Václav: *Až do předsíně nebes. Čtrnáct studií o baroku našem a cizím*, Praha: Mladá fronta 1996.

Hrabák, Josef: *Starší česká literatura. Úvod do studia*, 2., uprav. a dopl. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1979.

Kopecký, Milan: *Český humanismus*, Praha: Melantrich 1988.

Le Goff, Jacques: *Encyklopedie středověku*, přel. kol., 2. uprav. vyd., Praha: Vyšehrad: 2008 (a další vydání).

Petrů, Eduard: *Vzdálené hlasy. Studie o starší české literatuře*, Olomouc: Votobia 1996.

Šlosar, Dušan – Večerka, Radoslav – Dvořák, Jan – Malčík, Petr: *Spisovný jazyk v dějinách české společnosti*, Brno: Host 2009.

Šmahel, František: *Jan Hus. Život a dílo*, Praha: Argo 2013.

Vašica, Josef: *Literární památky epochy velkomoravské 863–885*, 2. vyd., Praha: Vyšehrad 1996.

Vlnas, Vít: *Jan Nepomucký. Česká legenda*, Praha – Litomyšl: Paseka – Národní galerie 2013.

Tichá, Zdeňka: *Cesta starší české literatury*, Praha: Panorama 1984.

Syntetická kompendia

- Mukařovský, Jan (ved. red.): *Dějiny české literatury I.*, Praha: Československá akademie věd 1959.
- Jakubec, Jan: *Dějiny české literatury I.*, Praha: Jan Laichter 1929.
- Novák, Arne: *Přehledné dějiny literatury české*, Olomouc 1936–1939; 4. uprav. vyd. Brno: Atlantis 1995.
- Vlček, Jaroslav: *Dějiny české literatury I., II.*, Praha: Československý spisovatel 1951.
- Jungmann, Josef: *Historie literatury české*, Praha 1825 (1849).

Rozšiřující literatura

- Bachtin, Michail Michajlovič: *François Rabelais a lidová kultura středověku a renesance*, Argo: Praha 2007
- Bílý, Jiří: *Jezuita Antonín Koniáš. Osobnost a doba*, Praha: Vyšehrad 1996.
- Černý, Václav: *Staročeská milostná lyrika a další studie ze starší české literatury*, Praha: Mladá fronta 1999.
- Čornej, Petr: *Jan Žižka. Života a doba husitského válečníka*, Praha: Paseka 2019.
- Floss, Petr [Pavel]: *Labyrint srdce a ráj světa*, Praha: Fénix 1992.
- Kalista, Zdeněk: *Století andělů a ďáblů. Jihočeský barok*, Jinočany: H&H 1994.
- Kalista, Zdeněk: *Tvář baroka. Poznámky, které zabloudily na okraj života, skicář problémů a odpovědí*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1992.
- Kolár, Jaroslav: *Návraty bez konce. Studie k starší české literatuře*, Brno: Atlantis 1999.
- Kopecký, Milan: *Úvod do studia staročeských rukopisů a tisků*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1978.
- Kopecký, Milan: *Daniel Adam z Veveslavína. Studie s ukázkami z díla Veveslavínova*, Praha: Svobodné slovo 1962.
- Kopecký, Milan (ed.): *Starší česká a slovenská literatura*, 2. vyd., Brno: Masarykova univerzita 1991.
- Kyas, Vladimír: *Česká bible v dějinách národního písemnictví*, Praha: Vyšehrad 1997.
- Malura, Jan (ed.): *Žánrové aspekty starší literatury*, Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity 2010.
- Malura, Jan: *Písně pobělohorských exulantů (1670–1750)*, Praha: Academia 2010.
- Marvan, Jiří: *Jazyk a jeho český příběh. Prvních tisíc let 800–1800. Malý průvodce cestami české lingvoekologie*. Praha: Karolinum 2015.
- Nechutová, Jana: *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*, Praha: Vyšehrad 2000.
- Petrů, Eduard: *Zrcadlo skutečnosti. Kniha o středověké, renesanční a barokní parodii*, Praha: ISV 2002.
- Škarka, Antonín: *Půl tisíciletí českého písemnictví*, Praha: Odeon 1986.
- Thomas, Alfred: *Čechy královny Anny. Česká literatura a společnost v letech 1310–1420*, Brno: Host 2005.
- Vašica, Josef: *České literární baroko*, Praha: Atlantis 1995.